

מלאכת צד

התורה מצווה אותנו שלא לעשות מלאכות בשבת, שנאמר: "לא תעשה כל מלאכה..." והגמרא אומרת שכוונת התורה לאותן ל"ט מלאכות שאיתן הקימו את המשכן, וכן מה שדומה במאפיין לאותן המלאכות (מסכת שבת דף מט:).

במשכן צדו תחשים על מנת לייצר מהעור שלהם יריעות (כיסויים) למשכן. וכן צדו חלזונות כדי להפיק מהדם שלו את צבע התכלת (מסכת שבת דף עג. ובדף עה. ברש"י).

הגדרת המלאכה

שלילת חירות של בעל חיים חופשי על ידי תפיסתו באמצעים שונים: תפיסה ביד. הכנסה לכלוב. חסימת פתח כלוב או חדר שיש בו בעל חי. שיסוי בעל חי בבעל חיים אחר.

איסור צידה

האיסור מהתורה נאמר דווקא בבעלי חיים ש'במינם ניצוד', כלומר שהרגילות לצוד אותם לשימוש בהם, בעורם ובבשרם, או לשחק בהם. אבל צידת בעל חיים אין רגילים לצודם, או שכל סיבת צידתם היא רק כדי להרחיקם, אסורה רק מדברי חכמים (שו"ע סי' שט"ז סעיף ג).

וכן רק כאשר שוללים לגמרי את החירות של הבעל חי. כלומר שמכניס אותו למקום, שאין לו מרחב תמרון, ויכול לתפוס אותו בכל רגע ללא מאמץ, אבל חכמים אסרו גם שלילת חירות חלקית, כלומר שצדים את הבעל חי למקום שבו עדיין צריך להתאמץ כדי להגיע אליו (שו"ע שט"ז סעיף א. ובמשנ"ב שם).

שני התרים במלאכת אף בדבר שבמינו ניצוד

א. כאשר מעשה התפיסה של בעל החיים לא שולל את חירותו של הבעל חיים, כגון בעל חיים שכבר נמצא בכלוב. או קשור וכדו'. כיון שהרעיון של צידה הוא שלילת חירות של בעל חיים חופשי, ואם הבעל חי כבר ניצוד, הוא אינו חופשי. וכן בבעל חיים מבוית, כגון פרה וחמור או כלב שרגיל לבעליו, שאינו נשמט מהם, ואינו בורח כשבאים אליו, כיון שהם נחשבים כניצודים (סי' שט"ז סעיף יב. ובמשנ"ב ס"ק נט ועיין שם מחלוקת לגבי בע"ח שבורח אבל חוזר לבעליו לאחר זמן).

ב. באופנים שונים התירו לצוד בעלי חיים שעקיצתן כואבת, כדלהלן: בעל חיים שנשיכתו כואבת מאד, ומצערת מאד. מותר לצודו כדי להרחיקו גם אם לא בא לעוקצו (סי' שט"ז סעיף ז). ואם נשיכתו מצערת קצת מותר לצוד רק כאשר הם כבר נמצאים על גופו, או על בגדו בפנים אם אי אפשר לסלקו בלי לצוד (סי' שט"ז סעיף ט).

דוגמאות

העמדת מלכודת עכברים וכדו' : לפני שבת בוודאי שמותר (שבת יז:). ובשבת עצמה, לרוב הפוסקים אסור. ויש התירו (משנייב שטז ס"ק יח אסר. וכן בבן איש חי וארא ז. אך בספר נהר שלום סוס"ק ג התיר כאשר כל מטרת הצידה היא רק להרחיק, וכ"פ בחזון עובדיה ח"ה צד יא).

סגירת כלוב של תוכי : אסורה מהתורה, כיון שבשעה שהכלוב פתוח, התוכי חופשי, והוא נחשב דבר שבמינו נצוד כיון שרגילות לצוד חיות מחמד, ולכן אם מכניסים אוכל לתוך הכלוב של חיות מחמד, יש להקפיד לפתוח את הדלת בצורה כזו שלא תשאיר פתח, כגון שיכסה עם הכלי של האוכל או בגופו וכדו'.

סגירת חלון כשיש ציפור בבית : אסור לסגור מדרבנן רק אם מטרת סגירת החלון היא כדי לתפוס את הציפור. אבל מטרת סגירת החלון היא כדי למנוע צער, כגון שנכנס קור או חום, או שנכנסים זבובים, מותר (שט"ז ס"ק ה במשני"ב).

צידת יתוש ודבורה : למי שעקיצתן כואבת מאד התירו לצודן. אבל למי שעקיצתן רק מצערת קצת, מותר לצודן רק אם הם על גופו.